Euroopan parlamentti
2019-2024

Kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunta

2023/2113(INI)

26.10.2023

MIETINTÖLUONNOS

komission vuoden 2023 oikeusvaltiota koskevasta vuosikertomuksesta
(2023/2113(INI))

Kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunta

Esittelijä: Sophia in 't Veld

Työjärjestyksen 57 artiklan mukaisesti yhteistyöhön osallistuvan valiokunnan valmistelija:
Adrián Vázquez Lázara, oikeudellisten asioiden valiokunta

PR_INI

SISÄLTÖ

Sivu

EUROOPAN PARLAMENTIN PÄÄTÖSLAUSELMAESITYS 3

EUROOPAN PARLAMENTIN PÄÄTÖSLAUSELMAESITYS

komission vuoden 2023 oikeusvaltiota koskevasta vuosikertomuksesta (2023/2113(INI))

Euroopan parlamentti, joka

– ottaa huomioon Euroopan unionista tehdyn sopimuksen (SEU) ja erityisesti sen 2 artiklan, 3 artiklan 1 kohdan, 3 artiklan 3 kohdan toisen alakohdan, 4 artiklan 3 kohdan sekä 5, 6, 7, 11, 19 ja 49 artiklan,

– ottaa huomioon Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen ja erityisesti sen artiklat, jotka liittyvät demokratian, oikeusvaltion ja perusoikeuksien kunnioittamiseen, suojelemiseen ja edistämiseen unionissa, mukaan lukien sen 70, 258, 259, 260, 263, 265 ja 267 artiklan,

– ottaa huomioon Euroopan unionin perusoikeuskirjan,

– ottaa huomioon Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön,

– ottaa huomioon 5. heinäkuuta 2023 annetun komission tiedonannon ”Oikeusvaltiokertomus 2023 – Oikeusvaltiotilanne Euroopan unionissa” (COM(2023)0800),

– ottaa huomioon yleisestä ehdollisuusjärjestelmästä unionin talousarvion suojaamiseksi 16. joulukuuta 2020 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU, Euratom) 2020/2092[1] (ehdollisuusasetus),

– ottaa huomioon kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman perustamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1381/2013 ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 390/2014 kumoamisesta 28. huhtikuuta 2021 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2021/692[2],

– ottaa huomioon ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen,

– ottaa huomioon YK:n välineet ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi, YK:n yleisen määräaikaisarvioinnin yhteydessä annetut suositukset ja raportit sekä YK:n sopimuselinten oikeuskäytännön ja YK:n ihmisoikeusneuvoston erityismenettelyt,

– ottaa huomioon Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön (Etyj) demokraattisten instituutioiden ja ihmisoikeuksien toimiston, vähemmistövaltuutetun, mediavaltuutetun ja muiden elinten suositukset ja raportit,

– ottaa huomioon ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen, Euroopan sosiaalisen peruskirjan, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön ja Euroopan sosiaalisten oikeuksien

[1] OJ L 433 I, 22.12.2020, p. 1.
[2] OJ L 156, 5.5.2021, p. 1.

komitean päätökset sekä Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen, ministerikomitean, ihmisoikeusvaltuutetun, Euroopan rasismin ja suvaitsemattomuuden vastaisen komission, syrjimättömyyttä, monimuotoisuutta ja osallisuutta käsittelevän ohjauskomitean, Venetsian komission ja muiden elinten yleissopimukset, suositukset, päätöslauselmat, lausunnot ja raportit,

– ottaa huomioon 23. toukokuuta 2007 tehdyn Euroopan neuvoston ja Euroopan unionin välisen yhteisymmärryspöytäkirjan ja 8. heinäkuuta 2020 annetut neuvoston päätelmät EU:n painopisteistä Euroopan neuvoston kanssa vuosina 2020–2022 tehtävälle yhteistyölle,

– ottaa huomioon 20. joulukuuta 2017 annetun SEU-sopimuksen 7 artiklan 1 kohdan mukaisen komission perustellun ehdotuksen neuvoston päätökseksi sen toteamisesta, että on olemassa selvä vaara, että Puolan tasavalta loukkaa vakavasti oikeusvaltioperiaatetta (COM(2017)0835),

– ottaa huomioon Euroopan unionin perusoikeusviraston raportit 19. heinäkuuta 2022 Euroopan kansalaisyhteiskuntaan kohdistuvista paineista (”Europe’s civil society: still under pressure”), 8. kesäkuuta 2022 perusoikeuksista vuonna 2022 (”Fundamental Rights Report 2022”), 19. elokuuta 2022 kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksien suojelusta EU:ssa (”Protecting civic space in the EU”) ja 3. marraskuuta 2022 antisemitismistä – Yleiskatsaus Euroopan unionissa 2011–2021 rekisteröityihin antisemitistisiin tapauksiin (”Antisemitism – Overview of antisemitic incidents recorded in the European Union 2011–2021”) sekä sen muut raportit, tiedot ja välineet, erityisesti perusoikeuksia koskevan Euroopan unionin tietojärjestelmän (EFRIS),

– ottaa huomioon 25. lokakuuta 2016 antamansa päätöslauselman suosituksista komissiolle demokratiaa, oikeusvaltiota ja perusoikeuksia koskevan EU:n järjestelmän perustamisesta[3],

– ottaa huomioon 1. maaliskuuta 2018 antamansa päätöslauselman komission päätöksestä käynnistää SEU-sopimuksen 7 artiklan 1 kohdan mukainen menettely Puolan tilanteen johdosta[4],

– ottaa huomioon 19. huhtikuuta 2018 antamansa päätöslauselman tarpeesta luoda eurooppalaisten arvojen väline perusarvoja Euroopan unionissa paikallisella ja kansallisella tasolla edistävien kansalaisyhteiskunnan järjestöjen tukemiseksi[5],

– ottaa huomioon 12. syyskuuta 2018 antamansa päätöslauselman ehdotuksesta, jolla neuvostoa pyydetään toteamaan SEU- sopimuksen 7 artiklan 1 kohdan nojalla, onko olemassa selvä vaara, että Unkari loukkaa vakavasti unionin perustana olevia arvoja[6],

[3] OJ C 215, 19.6.2018, p. 162.
[4] OJ C 129, 5.4.2019, p. 13.
[5] OJ C 390, 18.11.2019, p. 117.
[6] OJ C 433, 23.12.2019, p. 66.

– ottaa huomioon 14. marraskuuta 2018 antamansa päätöslauselman kattavan EU-mekanismin tarpeesta demokratian, oikeusvaltion ja perusoikeuksien suojelemiseksi[7],

– ottaa huomioon 7. lokakuuta 2020 antamansa päätöslauselman demokratiaa, oikeusvaltiota ja perusoikeuksia koskevan EU:n järjestelmän perustamisesta[8],

– ottaa huomioon 13. marraskuuta 2020 antamansa päätöslauselman covid-19-toimenpiteiden vaikutuksesta demokratiaan, oikeusvaltioon ja perusoikeuksiin[9],

– ottaa huomioon 10. kesäkuuta 2021 antamansa päätöslauselman oikeusvaltiotilanteesta Euroopan unionissa ja ehdollisuusjärjestelmästä annetun asetuksen (EU, Euratom) 2020/2092 soveltamisesta[10],

– ottaa huomioon 24. kesäkuuta 2021 antamansa päätöslauselman komission oikeusvaltiokertomuksesta 2020[11],

– ottaa huomioon 8. heinäkuuta 2021 antamansa päätöslauselman suuntaviivojen laatimisesta unionin talousarvion suojaamista koskevan yleisen ehdollisuusjärjestelmän soveltamiseksi[12],

– ottaa huomioon 11. marraskuuta 2021 antamansa päätöslauselman demokratian, tiedotusvälineiden vapauden ja moniarvoisuuden vahvistamisesta EU:ssa: yksityis- ja rikosoikeudellisten keinojen aiheeton käyttö toimittajien, kansalaisjärjestöjen ja kansalaisyhteiskunnan vaientamiseksi[13],

– ottaa huomioon 15. joulukuuta 2021 antamansa päätöslauselman korruption, sääntöjenvastaisten menojen ja EU:n ja jäsenvaltioiden varojen väärinkäytön välttämiseen hätäapurahastojen ja kriiseihin liittyvien menoalojen tapauksessa tähtäävien ennaltaehkäisevien toimenpiteiden arvioinnista[14],

– ottaa huomioon 8. maaliskuuta 2022 antamansa päätöslauselman kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksien kaventumisesta Euroopassa[15],

– ottaa huomioon 10. maaliskuuta 2022 antamansa päätöslauselman oikeusvaltioperiaatteesta ja unionin tuomioistuimen päätöksen seurauksista[16],

– ottaa huomioon 19. toukokuuta 2022 antamansa päätöslauselman komission oikeusvaltiokertomuksesta 2021[17],

---

[7] OJ C 363, 28.10.2020, p. 45.
[8] OJ C 395, 29.9.2021, p. 2.
[9] OJ C 415, 13.10.2021, p. 36.
[10] OJ C 67, 8.2.2022, p. 86.
[11] OJ C 81, 18.2.2022, p. 27.
[12] OJ C 99, 1.3.2022, p. 146.
[13] OJ C 205, 20.5.2022, p. 2.
[14] OJ C 251, 30.6.2022, p. 48.
[15] OJ C 347, 9.9.2022, p. 2.
[16] OJ C 347, 9.9.2022, p. 168.
[17] OJ C 479, 16.12.2022, p. 18.

– ottaa huomioon 9. kesäkuuta 2022 antamansa päätöslauselman oikeusvaltioperiaatteesta ja mahdollisesta Puolan kansallisen elpymissuunnitelman hyväksymisestä[18],

– ottaa huomioon 15. syyskuuta 2022 antamansa päätöslauselman ehdotuksesta neuvoston päätökseksi sen toteamiseksi Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 7 artiklan 1 kohdan nojalla, onko olemassa selvä vaara, että Unkari loukkaa vakavasti unionin perustana olevia arvoja[19],

– ottaa huomioon 15. syyskuuta 2022 antamansa päätöslauselman perusoikeuksien tilanteesta Euroopan unionissa vuosina 2020 ja 2021[20],

– ottaa huomioon 20. lokakuuta 2022 antamansa päätöslauselman oikeusvaltioperiaatteesta Maltassa viisi vuotta Daphne Caruana Galizian murhan jälkeen[21],

– ottaa huomioon 20. lokakuuta 2022 antamansa päätöslauselman hlbtiq-henkilöihin kohdistuvien viharikosten lisääntymisestä kaikkialla Euroopassa hiljattain Slovakiassa tapahtuneen homofobisen murhan valossa[22],

– ottaa huomioon 10. marraskuuta 2022 antamansa päätöslauselman rodullisesta oikeudenmukaisuudesta, syrjimättömyydestä ja rasismintorjunnasta EU:ssa[23],

– ottaa huomioon 24. marraskuuta 2022 antamansa päätöslauselman arviosta siitä, noudattaako Unkari ehdollisuusasetuksen oikeusvaltioperiaatetta koskevia ehtoja, ja Unkarin elpymis- ja palautumissuunnitelman tilanteesta[24],

– ottaa huomioon 30. maaliskuuta 2023 antamansa päätöslauselman oikeusvaltiokertomuksesta 2022 – Oikeusvaltiotilanne Euroopan unionissa[25],

– ottaa huomioon PEGA-tutkintavaliokunnan raportin ja PEGAn päätöslauselman ja suositukset[26],

– ottaa huomioon demokratiaa, oikeusvaltioperiaatetta ja perusoikeuksia käsittelevän seurantaryhmänsä (DRFMG) palauteraportit, matkaraportit, kirjalliset kysymykset ja vastaukset[27],

– ottaa huomioon työjärjestyksen 54 artiklan,

– ottaa huomioon oikeudellisten asioiden valiokunnan lausunnon,

---

[18] OJ C 493, 27.12.2022, p. 108.
[19] Hyväksytyt tekstit, P9_TA(2022)0324.
[20] Hyväksytyt tekstit, P9_TA(2022)0325.
[21] Hyväksytyt tekstit, P9_TA(2022)0371.
[22] Hyväksytyt tekstit, P9_TA(2022)0372.
[23] Hyväksytyt tekstit, P9_TA(2022)0389.
[24] Hyväksytyt tekstit, P9_TA(2022)0422.
[25] Hyväksytyt tekstit, P9_TA(2023)0094.
[26] Hyväksytyt tekstit, P9_TA(2023)0244.
[27] Tietoa DRFMG:n kaikista seurantatoimista: https://www.europarl.europa.eu/committees/en/libe-democracy-rule-of-law-and-fundament/product-details/20190103CDT02662.

– ottaa huomioon kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunnan mietinnön (A9-0000/2023),

Oikeuslaitokset

1. toistaa, että oikeuslaitoksen riippumattomuus on oikeusvaltioperiaatteen selkäranka, sillä se toimii edellytyksenä tehokkaille oikeussuojakeinoille oikeuksien ja vapauksien tullessa evätyiksi tai loukatuiksi; korostaa, että riippumaton ja tehokas oikeuslaitos on välttämätön unionin oikeuden täytäntöönpanon kannalta, koska komissio luottaa unionin oikeuden täytäntöönpanossa kansallisiin oikeusviranomaisiin; ilmaisee huolensa siitä, että olettamus vaatimusten noudattamisesta muuttuu vaatimusten noudattamisen teeskentelyksi, jos komissio ohittaa kansallisten oikeusviranomaisten puutteet; panee huolestuneena merkille, että vaikka osa tuomioistuinjärjestelmistä olisikin teoriassa vankkoja, ne eivät kaikissa tapauksissa ole immuuneja sääntelyvallankaappauksille, poliittiselle puuttumiselle tai nepotismille; on tietoinen siitä, että tätä on vaikea havaita vain muodollisia rakenteita arvioimalla; kehottaa siksi komissiota lisäämään laadullista analyysia, johon sisällytetään asiayhteyteen liittyviä tekijöitä;

2. panee merkille, että komissio on havainnut jäsenvaltioiden oikeuslaitosten riippumattomuudessa ja oikeudellisissa takeissa suuria eroja; panee merkille, että vuosikertomuksessa mainitaan useita tuomarineuvostoihin liittyviä myönteisiä aloitteita ja kehityskulkuja erityisesti Luxemburgissa, Alankomaissa, Portugalissa, Italiassa, Ruotsissa, Suomessa ja Unkarissa; korostaa kuitenkin, että riippumattoman arvion mukaan Unkarissa vain yksi neljästä keskeisimmistä oikeuslaitoksen riippumattomuutta koskevasta välitavoitteesta voidaan katsoa kaikilta osin saavutetuiksi[28]; toteaa, että komissio on havainnut Puolassa, Slovakiassa, Bulgariassa, Espanjassa ja Kyproksessa tuomarineuvostoihin liittyviä huolenaiheita, joihin on vielä puututtava; panee huolestuneena merkille, että kurinpitomenettelyjä voidaan käyttää oikeuslaitoksen riippumattomuuden heikentämiseen, kuten Puolan ja Bulgarian tapauksessa; toteaa, että komissio on vihdoin saattanut Puolaa koskevan asian unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi, koska maan perustuslakituomioistuin on rikkonut unionin oikeutta;

3. toteaa, että komission mukaan joissakin jäsenvaltioissa, kuten Suomessa, Itävallassa, Sloveniassa, Kyproksessa, Ruotsissa ja Unkarissa, on toteutettu aloitteita tai ilmoitettu aloitteista tuomarien nimitysprosessien ja korkeimman oikeuden toiminnan parantamiseksi, mutta Maltassa, Kreikassa, Liettuassa, Latviassa ja Irlannissa on edelleen korkean tason tuomareiden nimittämiseen liittyviä haasteita; korostaa, että Puolassa on edelleen vakavia huolenaiheita, jotka liittyvät aiemmin nimitettyihin korkeimman oikeuden tuomareihin, ensimmäinen presidentti mukaan lukien, ja siihen, että unionin tuomioistuimen ennakkoratkaisua tuomarien nimittämisestä ylimääräistä valvontaa käsittelevään jaostoon ei ole edelleenkään pantu täytäntöön; toteaa, että komission mukaan Slovakiassa herättää edelleen huolta käyttöön otettu lainsäädännön väärinkäyttöä koskeva laki, jota sovelletaan tuomareiden oikeudellisiin päätöksiin, sillä

[28] Unkarin Helsinki-komitea, *Updated summary assessment on Hungary's compliance with the four super milestones aimed at restoring the independence of the judiciary*, 9. lokakuuta 2023.

lailla on kielteinen psykologinen vaikutus tuomareihin, minkä lisäksi se aiheuttaa rasitetta tutkintaviranomaisille;

Korruptio

4. toistaa, että korruptio on vakava uhka oikeusvaltioperiaatteelle ja heikentää pahasti luottamusta demokratiaan ja yhdenvertaisuuteen lain edessä; kehottaa jäsenvaltioita tekemään paljon enemmän korruption kitkemiseksi;

5. pitää valitettavana, että vaikka jäsenvaltioilla on käytössä korruptiontorjuntastrategioita, käsitykset korruption esiintymisestä vaihtelevat EU:ssa suuresti: Tanska, Suomi, Ruotsi ja Alankomaat lukeutuvat vähiten korruptoituneisiin, kun taas Bulgariassa, Maltassa, Unkarissa, Kreikassa ja Sloveniassa korruption laajuus mielletään huolestuttavaksi[29]; panee huolestuneena merkille myös sen, että komission mukaan joissakin jäsenvaltioissa, kuten Bulgariassa, Maltassa, Unkarissa, Kreikassa ja Sloveniassa, ei ole vielä saatu aikaan selkeää näyttöä korkean tason korruptiotapausten tutkinnassa ja syytteeseenpanossa, joista annetuilla lopullisilla tuomioilla olisi pelotevaikutus;

6. korostaa, että jäsenvaltioiden hallitusten ja EU:n virkamiesten olisi näytettävä esimerkkiä pidättäytymällä kaikenlaisista korruptoituneista käytännöistä ja että korruptiotutkimuksiin ei pitäisi puuttua valtioiden taholta ja poliittisesti; huomauttaa, että korruptiossa voi olla osallisina myös EU:n virkamiehiä, kuten Qatargate-tapaus osoitti, ja toistaa sen vuoksi vaatimuksensa vuosikertomuksen ulottamisesta kattamaan myös EU:n toimielimet;

7. tuomitsee sen, että Malta jatkaa sijoittajien kansalaisuusjärjestelyjä, joista aiheutuu suuria korruption ja muiden rikosten riskejä etenkin siksi, että moni muu jäsenvaltio on toteuttanut toimia varmistaakseen sijoittajien kansalaisuusjärjestelyjen lakkauttamisen; vahvistaa kantansa, jonka mukaan komission olisi käytettävä oikeuttaan ehdottaa lainsäädäntöä ja aloitettava kaikenlaisten sijoittajien kansallisuusjärjestelyiden kieltäminen EU:n lainsäädännössä;

8. katsoo, että EU:n rahoituksen saamisen ennakkoedellytyksenä olisi oltava Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) jäsenyys; toistaa kehotuksensa EPPOn toimeksiannon laajentamisesta;

9. toteaa, että korruptiossa voi olla osallisina kansallisia viranomaisia kuten oikeus- ja poliisiviranomaisia, eli nimenomaan niitä viranomaisia, joiden pitäisi torjua sitä; katsoo, että EU:n elimillä kuten Europolilla voisi olla merkittävä rooli korruption tutkimisessa ja todisteiden hankkimisessa, mutta että tätä haittaa vaatimus kansallisesta hyväksynnästä Europolin osallistumiselle; kehottaa vahvistamaan Europolin toimeksiantoa, jotta se voisi tutkia edellä kuvatun kaltaisia korruptiotapauksia;

Riippumattomat viranomaiset

10. korostaa, että keskinäinen valvonta voi toimia vain kun oikeusasiamiehet, kansalliset ihmisoikeusinstituutiot, tarkastusvirastot, tasa-arvoelimet ja kaikki muut riippumattomat

[29] Transparency Internationalin *korruptioindeksi*, 31. tammikuuta 2023.

viranomaiset ovat toimintakykyisiä ja kun niiden toimivalta on riittävän laaja, ne ovat riippumattomia ja niillä on asianmukainen rahoitus;

11. panee merkille, että komission mukaan tilanne vaihtelee suuresti jäsenvaltioiden välillä: Kyproksessa, Slovakiassa, Luxemburgissa, Portugalissa, Sloveniassa ja Puolassa tapahtuu jonkin verran kehitystä oikeaan suuntaan, Liettualla, Unkarilla ja Kroatialla on edelleen haasteita, Italiaan, Tšekkiin, Maltalle ja Romaniaan ei ole edelleenkään perustettu kansallista ihmisoikeusinstituutiota, Bulgariassa, Espanjassa ja Itävallassa on erilaisten riippumattomien viranomaisten nimityksiin liittyviä viiveitä, ja Puola vaarantaa ylimmän tarkastuselimen tehokkaan toiminnan; panee erittäin huolestuneena merkille Kreikan viimeaikaisen kehityksen, jossa riippumattomien viranomaisten, kuten Kreikan viestintäturvallisuudesta ja yksityisyydestä vastaavan viranomaisen (ADAE) ja Kreikan tietosuojaviranomaisen, toimet vakoiluohjelmien laittoman käytön torjumiseksi kasvattavat niihin kohdistuvaa painetta, minkä osoituksena Kreikan parlamentti vaihtoi äskettäin kiireellisesti ADAEn hallituksen jäsenet ilmeisesti siksi, että ADAEn odotettiin tekevän päätös sakkojen määräämisestä Kreikan tiedustelupalvelulle;

Tiedotusvälineiden moniarvoisuus ja vapaus

12. korostaa, että demokraattinen toiminta ja oikeusvaltioperiaate ovat riippuvaisia tiedotusvälineiden moniarvoisuudesta ja vapaudesta;

13. painottaa tiedotusvälineiden omistussuhteiden läpinäkyvyyden tärkeyttä; panee merkille, että komission mukaan Kreikassa, Luxemburgissa ja Ruotsissa on annettu vuoden 2022 oikeusvaltiokertomuksen jälkeen uutta lainsäädäntöä, jolla lisätään tiedotusvälineiden omistussuhteiden läpinäkyvyyttä tai parannetaan omistustietojen saatavuutta, ja Kyproksessa parannettu tällaista lainsäädäntöä, kun taas Bulgariassa, Tšekissä ja Ranskassa muutos on edelleen kesken; panee myös merkille, että komission mukaan erityisesti Unkarissa, Sloveniassa, Puolassa, Kreikassa ja Romaniassa ei ole käytössä riittäviä suojakeinoja, joilla voitaisiin estää epäasianmukainen poliittinen vaikuttaminen tiedotusvälineiden sääntelyviranomaisiin, ja että viranomaisilla ei ole riittävästi resursseja;

14. korostaa julkisen palvelun median toimituksellisen riippumattomuuden tärkeyttä ja jäsenvaltioiden velvollisuutta kunnioittaa sitä;

15. kehottaa neuvostoa ja komissiota osoittamaan riittävästi rahoitusta riippumattomalle ja Euroopan laajuiselle laatujournalismille kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla;

Toimittajien suojelu

16. muistuttaa, että riippumaton journalismi on demokraattisen oikeusvaltioperiaatteen olennainen tekijä osana välttämätöntä keskinäistä valvontaa ja julkisyhteisön valvontaa; ilmaisee huolensa siitä, että monet hallitukset pyrkivät tarkoituksellisesti vaientamaan rikkomuksia paljastavat toimittajat;

17. pitää valitettavana niitä huolestuttavia suuntauksia toimittajien turvallisuuden suojaamisessa, joita monissa jäsenvaltioissa on nähtävissä; toteaa, että Euroopan

neuvoston journalismin toimintamahdollisuuksia ja toimittajien turvallisuutta edistävä foorumi on vuodesta 2015 lähtien kirjannut yli 1 600 uhkailmoitusta; pitää valitettavana toimittajien pelottelua vaalikampanjojen aikana, kuten tapahtui äskettäin Slovakian vaalien yhteydessä;

18. pitää valitettavana, että huolimatta useiden kansainvälisten organisaatioiden esille nostamista huolenaiheista Malta on ehdottanut SLAPP-kanteiden vastaisia toimenpiteitä, jotka eivät ole riittäviä toimittajien työn suojaamiseksi[30]; kehottaa Kreikan hallitusta puuttumaan niihin vakaviin haasteisiin, jotka havaitsi lehdistön ja tiedotusvälineiden vapautta seuraava, valvova ja niitä koskeviin rikkomuksiin reagoiva liittoutuma Media Freedom Rapid Response (MFRR), ja toteaa, että näitä haasteita olivat erityisesti mielivaltainen valvonta, toimittajiin kohdistuvat rikokset tai niiden rankaisemattomuus, perusteettomat häirintätarkoituksessa nostetut kanteet (SLAPP-kanteet), tiedotusvälineiden riippumattomuus ja moniarvoisuus[31]; panee erittäin huolestuneena merkille, että Ranskan viranomaiset pidättivät äskettäin toimittajan ilmeisesti tämän lähteiden paljastamiseksi ja että De Correspondent -lehdelle työskentelevää alankomaalaista toimittajaa salakuunneltiin laittomasti;

19. kehottaa EU:n toimielimiä pyrkimään nopeasti sopimukseen kunnianhimoisesta SLAPP-kanteiden vastaisesta direktiivistä; kehottaa komissiota tutkimaan mahdollisuutta antaa lisää lainsäädäntöä kaikkien SLAPP-tapausten kattamiseksi;

20. tuomitsee jyrkästi sen, ettei Giorgos Karaivazin murhaa ole tutkittu perusteellisesti; toteaa, että kaksi tappajaksi väitettyä henkilöä pidätettiin yli kaksi vuotta murhan jälkeen sellaisten todisteiden perusteella, jotka vaikuttavat olleen koko ajan poliisin käytettävissä; katsoo, että murhan varsinaista toimeksiantajaa ei vielä ole saatu selville; toteaa, että Karaivaz – Daphne Caruana Galizian ja Ján Kuciakin tavoin – tutki korruptiota ja rikollisuutta ja että hänellä saattoi olla vihollisia korkeissa asemissa, poliittiset piirit mukaan lukien; huomauttaa, että Daphne Caruana Galizian murhan toimeksiantajaksi epäiltyä henkilöä ei edelleenkään ole tuomittu ja etteivät viranomaiset ole asianmukaisesti puuttuneet niihin korruptio- ja rikostapauksiin, joita hän oli tutkimassa;

21. tuomitsee toimittajien laittoman valvonnan erityisesti vakoiluohjelmien avulla; on tyrmistynyt siitä, että komissio on kieltäytynyt ottamasta käyttöön kaikkia Pegasus-ohjelmaa käsittelevän erityistutkintavaliokunnan suosituksia, ja pitää sitä laiminlyöntinä; huomauttaa, ettei oikeus ole toteutunut yhdessäkään niistä sadoista tapauksista, joissa vakoiluohjelmia on väärinkäytetty toimittajia, aktivisteja, lakimiehiä ja muita poliittisia kohteita vastaan; toteaakin komission oletuksen vastaisesti, että monet kansalliset viranomaiset eivät ole halukkaita eivätkä kyvykkäitä puuttumaan asiaan, jolloin uhrit jäävät ilman tehokasta oikeussuojakeinoa ja demokratian suojelu ei toteudu; on erittäin huolissaan siitä, että vakoiluohjelmien väärinkäytön rankaisemattomuus vaikuttaa tukahduttavasti toimittajiin ja heidän lähteisiinsä;

[30] Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu, kirje Maltan edustajainhuoneen puheenjohtajalle, 26. syyskuuta 2023.
[31] Kansainvälinen lehdistöinstituutti, *Murdered, surveilled and sued: decisive action needed to protect journalists and salvage press freedom in Greece*, 27. syyskuuta 2023.

22. korostaa, että vakoiluohjelmien laittoman käytön vaikutus on paljon selvempi jäsenvaltioissa, joissa viranomaiset, joiden tehtävänä olisi yleensä huolehtia tutkinnasta, tarjota kohteena oleville henkilöille oikeussuojakeinoja ja varmistaa vastuuvelvollisuus, ovat valtion valvonnassa ja joissa oikeusvaltio on kriisissä ja oikeuslaitoksen riippumattomuus on vaarassa niin, ettei kansallisiin viranomaisiin voi luottaa; kehottaa siksi komissiota ottamaan oikeusvaltiokertomuksessa käyttöön erityisen maakohtaisen valvonnan ja jäsenvaltioiden laitonta vakoiluohjelmien käyttöä koskevat suositukset, joilla arvioidaan valtiollisten instituutioiden valmiuksia tarjota kohteena oleville henkilöille oikeussuojakeinoja;

Avoimuus ja tiedon saatavuus

23. pitää valitettavana, että monien jäsenvaltioiden kansalaisilla, toimittajilla ja parlamentaarikoilla on toistuvia vaikeuksia hankkia tietoa ja saada pääsy asiakirjoihin; korostaa, että viranomaiset jarruttavat liian usein tarkoituksellisesti pääsyä tietoon ja asiakirjoihin esimerkiksi viivästyttämällä päätöksiä suhteettomasti tai myöntämällä vain nimellisen pääsyn antamalla tiedot vain osittain saataville;

Kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuudet

24. toteaa, että kansalaisyhteiskunnalla ja terveillä kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksilla on ratkaiseva merkitys oikeusvaltioperiaatteen ylläpitämisessä ja suojelemisessa, ja toistaa esittämänsä kehotuksen varata kertomuksessa oma luku kansalaisyhteiskunnan tilalle jäsenvaltioissa; toteaa, että komission mukaan Malta, Irlanti, Bulgaria, Liettua ja Saksa ovat ilmoittaneet pyrkimyksistä tai käynnistäneet toimia kansalaisyhteiskunnan toimintaympäristön kehittämiseksi, ja katsoo, että kansalaisyhteiskuntaan kohdistuu erityisiä haasteita Kyproksessa, Kreikassa, Espanjassa, Italiassa ja Ranskassa sekä edelleen vakavia järjestelmällisiä rajoituksia Unkarissa ja Puolassa; kehottaa kaikkia jäsenvaltioita hyväksymään kansalaisyhteiskunnan järjestöt merkittävinä demokraattisen toiminnan sidosryhminä ja luomaan kansalaisyhteiskunnan mahdollistavan ympäristön;

25. kehottaa komissiota investoimaan edelleen tätä tarkoitusta varten varatun rahoituksen avulla kansalaisyhteiskunnan järjestöjen valmiuksien kehittämiseen, jotta ne voivat seurata jäsenvaltioiden oikeusvaltiotilannetta ja raportoida siitä, ja varmistamaan tähän prosessiin osallistuvan kansalaisyhteiskunnan järjestöjen riittävä suojelu;

Vähemmistöjen suojelu

26. toteaa, että demokratian ja oikeusvaltioperiaatteen taantuminen ja vähemmistöoikeuksien heikentäminen kulkevat usein käsi kädessä, ja korostaa jälleen tarvetta ottaa kokonaisvaltainen lähestymistapa demokratian, oikeusvaltion ja perusoikeuksien seurantaan tulevissa kertomuksissa; pitää valitettavana, että EU:ssa ei ole saavutettu edistystä vähemmistöjen suojelussa; tuomitsee vähemmistöihin kohdistuvan vihapuheen, myös hallinnon tai poliittisten virkamiesten taholta;

27. kehottaa EU:n jäsenvaltioita tekemään hlbtiq-henkilöiden oikeuksien suojelusta todellisen ja monialaisen painopisteen kaikilla politiikanaloilla; kehottaa komissiota

varmistamaan kaikin käytettävissä olevin keinoin, että hlbtiq-henkilöiden oikeuksia kunnioitetaan kaikkialla EU:ssa, mukaan lukien jäsenvaltioiden vastaisten rikkomusmenettelyjen käyttö; kehottaa jäsenvaltioita ottamaan huomioon Euroopan neuvoston syrjimättömyyttä, monimuotoisuutta ja osallisuutta käsittelevän ohjauskomitean 12 suositusta hlbtiq-henkilöihin kohdistuvien viharikosten ehkäisemiseksi sekä Euroopan rasismin ja suvaitsemattomuuden vastaisen komission suositukset[32]; panee merkille Romanian äskettäisen lakiluonnoksen, jonka tavoitteena on noudattaa unionin tuomioistuimen vuonna 2018 asiassa Coman antamaa ratkaisua[33], sekä kritiikin siitä, että ratkaisu pannaan lakiluonnoksessa täytäntöön vain hyvin kapealla tavalla ja että se ei takaa samaa sukupuolta olevien parien yhtäläisiä oikeuksia[34];

28. toteaa jälleen kerran, että naisten oikeudet ovat ihmisoikeuksia ja että mikään ei oikeuta polkemaan naisten oikeuksia ja itsemääräämisoikeuksia; tuomitsee erityisesti naisten ja tyttöjen seksuaali- ja lisääntymisterveyteen ja -oikeuksiin kohdistuvan hyökkäyksen, joka on meneillään useissa jäsenvaltioissa; katsoo, että oikeus turvalliseen ja lailliseen aborttiin olisi kirjattava Euroopan unionin perusoikeuskirjaan;

29. kehottaa komissiota sisällyttämään seuraavaan kertomukseen erityisen vähemmistöjen suojelua koskevan pilarin, jossa kartoitetaan kaikenlaista muukalaisvihaa, rasismia, antisemitismiä, islamofobiaa, romanivastaisuutta ja hlbtiq-fobiaa kaikissa jäsenvaltioissa;

30. ilmaisee pettymyksensä siihen, että komissio on hidas puuttumaan perusoikeuslakien ja oikeuskäytännön noudattamatta jättämiseen jäsenvaltioissa; ei hyväksy komission tulkintaa, jonka mukaan kansallisten viranomaisten kieltäytyminen unionin tuomioistuimen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen perusoikeuksia koskevissa asioissa antamien ratkaisujen noudattamisesta on katsottava ”yksittäistapauksiksi”, joita ei pidä hoitaa rikkomusmenettelyillä; kehottaa komissiota perussopimusten valvojana täyttämään tehtävänsä EU:n ihmisoikeuslainsäädännön täytäntöönpanossa ja olemaan luottamatta ”yksityisoikeudelliseen täytäntöönpanoon”;

Laaja-alaisia päätelmiä demokratian, oikeusvaltion ja perusoikeuksien tilasta EU:ssa

31. ilmaisee edellä sanotun valossa syvän huolensa siitä, että demokratia, oikeusvaltio ja perusoikeudet EU:ssa ovat murenemassa; korostaa, että vaikka komission oikeusvaltiokertomuksessa kuvattu tilanne paljastaa monia huolestuttavia kehityskulkuja, tilanne näyttää vielä huolestuttavammalta, kun otetaan huomioon muut riippumattomat raportit ja lähteet; painottaa, että vaikka demokratiaa, oikeusvaltiota ja perusoikeuksia suojellaan ja edistetään esimerkillisellä tavalla joissakin jäsenvaltioissa, kyseisten arvojen murentaminen muissa jäsenvaltioissa heikentää EU:n toimielimiä ja

[32] Euroopan neuvosto, syrjimättömyyttä, monimuotoisuutta ja osallisuutta käsittelevä ohjauskomitea, Thematic review of the implementation of Recommendation CM/Rec(2010)5, 14. syyskuuta 2023;Euroopan neuvosto, Euroopan rasismin ja suvaitsemattomuuden vastainen komissio, ECRI General Policy Recommendation No. 17 on preventing and combating intolerance and discrimination against LGBTI persons, 28. syyskuuta 2023.
[33] Unionin tuomioistuimen tuomio 5.6.2018 SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Curtea Constituţională (perustuslakituomioistuin, Romania) on esittänyt, ECLI:EU:C:2018:385.
[34] Euractiv, *Romanian LGBTQ+ community wants equal rights, not special conditions*, 22. syyskuuta 2023.

unionin tilannetta kokonaisuudessaan ja vaarantaa niiden uskottavuuden, sillä Euroopan unioni on avoin ja perustuu keskinäiseen riippuvuuteen;

Unionin oikeuden täytäntöönpano

32. toteaa, että kaiken EU:n lainsäädännön asianmukainen täytäntöönpano on oikeusvaltioperiaatteeseen pohjaavan unionin perustavanlaatuinen edellytys; tuomitsee useiden jäsenvaltioiden toisinaan avoimen ja häpeilemättömän unionin oikeuden noudattamatta jättämisen eri aloilla, kuten turvapaikka-asioissa, pakotteiden täytäntöönpanossa ja ihmisoikeuslainsäädännössä; painottaa, että tämän seurauksena EU:sta on vaarassa tulla laeista piittaamaton vyöhyke, jossa osa jäsenvaltioista vaikuttaa muita tasa-arvoisemmilta ja jossa kansalaisten EU-oikeudet ja -vapaudet eivät ole yhtäläisesti suojattuja;

33. muistuttaa komissiota siitä, että tämä on ennen kaikkea perussopimusten valvoja; painottaa, että kertomuksen julkaiseminen ei riitä vahvistamaan oikeusvaltioperiaatteeseen pohjaavaa unioniamme, vaan että kertomuksen olisi johdettava konkreettisiin täytäntöönpanotoimiin varsinkin silloin, kun suosituksia ei noudateta kokonaan;

34. pitää erittäin valitettavana, ettei komissio toteuta tehokkaampia toimia unionin oikeuden täytäntöön panemiseksi; kehottaakin komissiota lisäämään uusien rikkomusmenettelyjen määrää ja viemään nykyisiä rikkomusmenettelyjä eteenpäin rohkeammin ja kiireellisemmin; kehottaa komissiota olemaan käyttämättä jäsenvaltioiden kanssa käytävää ”vuoropuhelua” tai EU Pilot-menettelyä ennalta määrittelemättömänä keinona, jolla voidaan välttää aloittamasta varsinaisia rikkomusmenettelyjä; kehottaa komissiota tarkistamaan toimintatapaansa – jolle ei ole pohjaa perussopimuksissa – olla käyttämättä rikkomusmenettelyjä ”yksittäistapauksissa”, koska tämän toimintatavan johdosta kansalaisilta eri puolilla EU:ta viedään tärkeitä oikeuksia, erityisesti kun heidän omat hallituksensa kieltäytyvät noudattamasta unionin tuomioistuimen tuomioita, sillä useimmat tapaukset eivät ole yksittäisiä, vaan niissä on kyse strategisista ja perustavanlaatuisista kysymyksistä;

35. toteaa, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioiden puutteellinen täytäntöönpano on jatkuva ongelma, ja panee merkille Euroopan neuvoston ministerikomitean[1] äskettäiset päätökset; panee tyytyväisenä merkille, että oikeusvaltiokertomukseen on vuoden 2022 kertomuksesta lähtien sisällytetty järjestelmällisiä indikaattoreita, jotka kertovat Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen johtavissa tapauksissa antamien tuomioiden täytäntöönpanosta; kehottaa kuitenkin komissiota ottamaan käyttöön tulostaulun, joka on tarkoitettu unionin tuomioistuimen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen jokaisen demokratiaan, oikeusvaltioon ja perusoikeuksiin liittyvän tuomion täytäntöönpanon valvontaan, ja sisällyttämään sen kokonaisuudessaan oikeusvaltiota koskevaan vuosikertomukseen; kehottaa jäsenvaltioita panemaan täytäntöönpanoa odottavat tuomiot viipymättä täytäntöön ja kehottaa komissiota arvioimaan seuraukset unionin oikeuden noudattamiselle ja käynnistämään tarvittaessa rikkomusmenettelyn;

Oikeusvaltiokertomus välineenä

36. toteaa, että oikeusvaltiokertomuksesta on tullut vertailukohde, jota unionin toimielimet käyttävät työssään oikeusvaltiokysymysten parissa EU:ssa ja tietyissä jäsenvaltioissa;

37. antaa tunnustusta siitä, että komission oikeusvaltiokertomuksesta on tullut kattavampi sen jälkeen, kun se perustettiin vuonna 2020; pitää kuitenkin valitettavana, että vuoden 2023 kertomusta ei laajennettu merkittävästi uuden kattavan pilarin lisäämisellä; toistaa kantansa siitä, että kertomuksen olisi katettava kaikki SEU-sopimuksen 2 artiklassa varmistetut arvot, sillä niitä ei pidä tarkastella erillisinä; kehottaa komissiota laajentamaan kertomusta ensi vuonna;

38. on huolissaan siitä, että pyrkiessään tosiallisuuteen ja tasapuolisuuteen komissio on toisinaan liian diplomaattinen ja ympäripyöreä kuvaillessaan jäsenvaltioissa oikeusvaltioperiaatteeseen liittyviä ongelmia; pitää valitettavana, että kaunisteleva kielenkäyttö ja keinotekoisesti yhtä suurina pidetyt päätelmien ja suositusten lukumäärät eri jäsenvaltioissa peittävät jäsenvaltioiden välillä olevat hyvinkin todelliset erot; uskoo, että suositusten noudattamisen arvioinnin olisi oltava tarkempaa ja enemmän laadullisuutta painottavaa ja että siinä ei pitäisi tukeutua pelkkiin lainsäädäntömuutoksiin, vaan myös todellisiin ja riippumattomiin todisteisiin suositusten viemisestä käytäntöön; toteaa, että maakohtaisten lukujen tiivistelmien ja itse lukujen seikkaperäisen sisällön välillä on joskus huomattavia eroja, ja ehdottaa asiaan puuttumista toimituksellisin keinoin;

39. tähdentää, että monet näistä haasteista voitaisiin ratkaista ottamalla kertomuksen laadintaan mukaan riippumattomista asiantuntijoista koostuva paneeli, sillä he olisivat vähemmän sidottuja diplomaattisiin seikkoihin; kehottaa komissiota harkitsemaan uudelleen kantaansa asiaan ja tarkastelemaan kaikkia mahdollisuuksia riippumattomien asiantuntijoiden ottamiseksi mukaan tulevien oikeusvaltiokertomusten laadintaan;

40. painottaa, että oikeusvaltiota koskeva vuosikertomus ei ole itsetarkoitus, sillä tilanteen tarkkailu ei riitä, vaan siitä pitäisi seurata täsmällisiä täytäntöönpanotoimia todettujen puutteiden korjaamiseksi;

Toimielinten välinen yhteistyö ja toimielinten väliset menettelyt oikeusvaltioperiaatteen alalla

41. panee merkille neuvoston meneillään olevan oikeusvaltiovuoropuhelun arvioinnin ja neuvoston kannan, jonka mukaan se harkitsee tässä yhteydessä mahdollista lähempää toimielinten välistä yhteistyötä; kehottaa neuvostoa tekemään oikeusvaltiovuoropuhelustaan osallistavampaa kutsumalla istuntoihinsa muita toimielimiä ja sidosryhmiä, erityisesti Euroopan neuvoston elimiä, kuten Venetsian komission, sekä Euroopan parlamentin edustajia;

42. pitää valitettavana, että komissio ja neuvosto ovat toistaiseksi torjuneet parlamentin tarjouksen tehdä toimielinten välinen sopimus oikeusvaltioperiaatteesta; painottaa halukkuuttaan jatkaa keskusteluja kyseisestä sopimuksesta;

43. kehottaa muita toimielimiä sillä välin ainakin tarkastelemaan lähempää yhteistyötä ehdotetun toimielinten välisen demokratia-, oikeusvaltio- ja perusoikeuspilotin

yhteydessä, joka auttaisi rakentamaan luottamusta toimielinten välillä käytännön keinoin, erityisesti jakamalla valvonta-, vuoropuhelu- ja kokouskäytäntöjä;

44. tuomitsee sen, ettei käynnissä olevissa SEU-sopimuksen 7 artiklan 1 kohdan mukaisissa menettelyissä ole edistytty lainkaan; kehottaa neuvostoa käsittelemään kaikkia uusia tapahtumia, jotka vaikuttavat oikeusvaltioon, demokratiaan ja perusoikeuksiin; toistaa neuvostolle esittämänsä kehotuksen antaa suosituksia tämän menettelyn yhteydessä ja korostaa, että tällaisten toimien viivästyminen edelleen merkitsisi sitä, että neuvosto itse rikkoisi oikeusvaltioperiaatetta; vaatii kunnioittamaan parlamentin roolia ja toimivaltaa;

45. kehottaa komissiota sisällyttämään demokratiaa, oikeusvaltiota ja perusoikeuksia koskevat ehdot kaikkiin talousarviovälineisiin ja prosesseihin, valvomaan ehtoja tarkasti ja suojaamaan niitä; kehottaa komissiota tässä yhteydessä olemaan vapauttamatta koheesiorahaston varoja Unkarin käyttöön, elleivät kaikki mahdollistavat edellytykset täyty kokonaisuudessaan ja kunnes jäsenvaltion oikeuslaitos voidaan katsoa sekä teoriassa että käytännössä täysin riippumattomaksi; kehottaa komissiota ja neuvostoa soveltamaan tarvittaessa ehdollisuusasetusta laajemmin ja viivytyksettä ja olemaan purkamatta Unkarin tapauksessa hyväksyttyjä toimenpiteitä, kunnes kaikki välitavoitteet on todella saavutettu; kehottaa komissiota todentamaan tarkasti sen, että ehtona varojen maksamiselle olevat oikeusvaltioperiaatetta koskevat välitavoitteet eri jäsenvaltioiden elpymis- ja palautumissuunnitelmissa on saavutettu, kun jäsenvaltiot esittävät maksupyyntöjä; kehottaa komissiota antamaan ensisijaisen vastuun näiden ehtojen soveltamisesta oikeusvaltioperiaatetta koskevista kysymyksistä vastaaville komission jäsenille;

°

° °

46. kehottaa puhemiestä välittämään tämän päätöslauselman neuvostolle ja komissiolle.